

دیدگاه امام علی (ع) به فرهنگ جاهلیت عرب

www.ketab.ir

رضا مرادی سحر
روشنک کاظمی مقدم

سروشنامه	: مرادک سحر، رضا
عنوان قرارداد	: نوح البلاغه، فارسی- عربی، برگزیده، شرح Nahjol-Balaghah . Persian- Arabic . Selection, Commentries
عنوان و نام پدیدآور	: دیدگاه امام علی (ع) به فرهنگ جاهلیت عرب/ رضا مرادک سحر، روشنگر کاظمی مقدم
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات دانشیاران ایران، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۱۵۴ ص
شابک	: 978-600-434-509-5
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: کتابخانه: ص. ۱۵۱ - ۱۵۴: همچنین به صورت زیرنویس:
موضوع	: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۲ قبل از هجرت - ۴۰ ق.، نوح البلاغه -- جاهلیت
موضوع	: Ali ibn Abi-talib, Imam I. Nahjol - Balaghah -- Jaheliyat
موضوع	: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۲ قبل از هجرت - ۴۰ ق.، نوح البلاغه -- نقد و تفسیر
موضوع	: Ali ibn Abi-talib, Imam I. Nahjol - Balaghah -- Criticism and interpretation
موضوع	: جاهلیت
موضوع	: Jaheliyat*
کتابخانه افزوده	: کاظمی مقدم، روشنگر، ۱۳۵۱ -
شماره افزوده	: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۲ قبل از هجرت - ۴۰ ق.، نوح البلاغه، برگزیده، شرح
شماره ای	: Ali ibn Abi-talib, Imam I. Nahjol - Balaghah
رده بنده بکره	: BPT/۰۹
رده بنده دیوبی	: ۲۹۷/۹۵۱۵
شماره کتابساز	: ۵۹۷۷۶۵۷

شناسنامه کتاب

نام کتاب:	دیدگاه امام علی (ع) به فرهنگ جاهلیت عرب
مؤلف:	رضا مرادک سحر، روشنگر کاظمی مقدم
ناشر:	انتشارات دانشیاران ایران
مدیریت انتشارات:	روح الله گلستانی
چاپ:	هنارس
نوبت چاپ:	اول/ ۱۳۹۸
قیمت:	۳۵۰۰ تومان
شمارگان:	انسخه
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۴۳۴-۵۰۹-۵

مرکز پخش:

نشانی: تهران، میدان بهارستان، خیابان مجاهدین اسلام، جنب روزنامه جمهوری، پ ۳۱۱

تلفن: ۰۲۱-۳۶۸۳۱۵۲۵ - ۰۹۱۲۱۳۸۳۷۱۸

فروشگاه اینترنتی کتاب پایابوک: www.payabook.com

۱۱	پیشگفتار.....
۱۳	گفتار اول (کلیات).....
۱۵	مقدمه.....
۱۶	مفهوم شناسی فرهنگ.....
۱۶	معنی لغوی فرهنگ.....
۱۷	معنای اصطلاحی فرهنگ.....
۱۸	مفهوم شناسی جاهلیت.....
۱۸	الف: معنی لغوی جاهلیت.....
۱۹	ب: معنی اصطلاحی جاهلیت.....
۲۰	تفاوت جهل با جاهلیت.....
۲۱	کاربرد قرآنی فرهنگ.....
۲۱	۱- حرکت فرهنگی، زیربنای تبلیغ دین و گسترش اسلام.....
۲۲	۲- اهمیت فرهنگ جامعه.....
۲۳	۳- عوامل رشد فرهنگی.....
۲۳	۴- عوامل فرهنگ ساز.....
۲۴	۵- عوامل مؤثر در ساختار فرهنگ.....
۲۵	موانع رشد فرهنگی.....
۲۶	اصطلاح جاهلیت در قرآن.....
۳۱	گفتار دوم (فرهنگ دینی و اعتقادی جاهلیت).....
۳۳	بخش اول.....
۳۳	بت پرستی در جاهلیت.....
۳۳	بیانات امام علی (ع) در مورد بت پرستی جاهلیت.....
۳۸	ریشه بت پرستی در میان عرب جاهلی.....
۳۸	معطله و غیر معطله.....
۴۰	مشبهه.....
۴۲	الحاد در اسماء خداوند.....
۴۴	معابد و مناسک.....

فهرست

صفحه

عنوان

۴۵	قربانی جاهلی
۴۷	نماز جاهلی
۴۸	حج جاهلی
۴۹	تلبیه جاهلی
۵۱	تحریفات دیگر
۵۱	نحوه پرسش از الله
۵۴	بخش دوم
۵۴	بدعت‌های عرب جاهلی
۵۶	بدعت در مورد جابه‌جایی ماه‌ها
۵۸	بدعت در مورد تحریم حیوانات زمین‌های کشاورزی
۵۸	الف: تحریم حیوانات - زل‌گشت
۵۹	ب: تحریم جنین مرده
۵۹	ج: تحریم برخی چارپایان
۶۰	د: تحریم زمین‌های کشاورزی
۶۰	عوامل و انگیزه‌های بدعت
۶۴	اعتقاد به فرزند برای خداوند
۵۶	اعتقاد به سنگ (مقدس)
۶۶	اعتقاد به تأثیر ستاره در زندگی
۶۸	عدم اعتقاد به معاد
۷۰	بخش سوم
۷۰	خرافات
۷۳	اعتقاد به جن و پناه بردن به آن
۷۵	گفتار سوم (فرهنگ اجتماعی جاهلیت)
۷۷	بخش اول: زنده‌به‌گور کردن دختران
۷۷	بیانات امام علی در مورد زنده‌به‌گور کردن
۸۰	۱- نهی قرآن از جنگ و خونریزی جاهلی
۸۰	۲- عوامل پیدایش زنده‌به‌گور کردن

بخش دوم: هوی و هوس در جاهلیت	۸۱
عواقب هواپرستی	۸۴
بخش سوم: عصیت و کبر	۸۵
آفات تکبر	۸۷
نکوهش تکبر از نظر قرآن و حدیث	۸۸
تعصب	۸۹
آثار تعصب از نظر امام علی (ع) و قرآن	۹۲
بخش چهارم: حاک و خونریزی	۹۴
علل پیدایش جنگ‌ها	۹۶
بخش پنجم: علم و انش	۹۷
علم انساب	۱۰۱
۲- علم الایام	۱۰۳
۳- شعر و خطابه	۱۰۳
مواردی دیگر از فرهنگ جاهلیت	۱۰۶
الف: حق‌گریزی و گرایش به باطل	۱۰۶
ب: مکان و طعام عرب جاهلی	۱۰۹
ج: فقر و تنگدستی و پیامدهای آن	۱۱۲
فقر از دیدگاه قرآن	۱۱۳
پیامدهای فقر	۱۱۵
د: تیرج	۱۱۶
معنی لغوی و اصطلاحی	۱۱۶
نگاهی به تیرج در قرآن	۱۱۷
و: تفرقه و پراکندگی	۱۱۹
گفتار چهارم (تطبیق فرهنگ جاهلیت قدیم با جاهلیت نو)	۱۲۵
خصوصیات جاهلیت‌ها	۱۲۸
۱- عدم ایمان حقیقی به خداوند و غفلت از او	۱۲۸
غفلت از یاد حق و پیامدهای آن	۱۳۰
عوامل انحراف از اصل توحید	۱۳۲

فهرست

صفحه	عنوان
۱۳۳	۲- پیروی از هوی و هوس
۱۳۴	عواقب هواپرستی
۱۳۶	۳- تعصب
۱۳۸	۴- تبعیض نژادی
۱۳۹	۵- سلطه جویی و ستم گری
۱۴۱	۲ آثار سلطه جویی
۱۴۲	۶- رنده شور کردن
۱۴۴	۷- برج
۱۴۵	۸- فقر
۱۴۷	۹- جنگ
۱۴۸	۱۰- غرور و تکبر
۱۴۹	نتیجه گیری
۱۵۱	منابع

www.ketab.ir

پیشگفتار

موضوع فرهنگ جاهلیت، از موضوعات بسیار مهم و در عین حال کاربردی مخصوصاً در دنیای مدرن امروز به شمار می‌رود. برای شناخت فرهنگ جاهلیت ابتدا باید دانست چرا به این نام، نامگذاری شده و این که چرا در این دوران انسان‌ها توانستند از نوع زندگی، اعتقادات و اخلاقیات خود دست برداشته و پیشرفتی به دست آورند. برای شناخت فرهنگ جاهلیت اولی و به تبع آن تکرار همان جاهلیت، به صورت‌های مختلف، به ناچار باید بررسی همه‌جانبه‌ای را درباره زندگی اجتماعی و آن چه را که در جامعه آن دوران گذشته و نیز در بعد فرهنگی، اجتماعی، دینی و اخلاقی، داشته باشیم. چرا که نوع شناخت صحیح از آن دوران، می‌تواند کمک شایانی به ما باشد تا بار دیگر، آن عادات زشت را مرتکب نشویم.

منابع پژوهشی در دسترس است که با مطالعه آن‌ها می‌توان بیشتر آداب و رسوم اعراب جاهلی را شناخت. موثق‌ترین منبع برای شناخت اوصاف جاهلیت، در مرحله اول قرآن مجید است. قرآن به بسیاری از آداب و رسوم اعراب جاهلی اشاره کرده است که با بررسی این کتاب الهی، می‌توان به عظمت و بزرگی کار پیامبر اسلام پی برد.

بعد از قرآن کریم، منبع گرانمایه دیگر که برای شناخت مفهوم جاهلیت وجود دارد، نهج البلاغه است. امام علی (ع) در نهج البلاغه، تقریباً دو سده از سخنان و ویژگی‌های فرهنگ منحط جاهلی را بیان کرده‌اند. بزرگان شیعه و سنی نیز با بهره‌گیری از متن نهج البلاغه، به تدوین شرح‌های بسیار مفیدی اقدام نموده‌اند که انسان با مطالعه آن‌ها می‌تواند آشنایی بسیاری را نسبت به فرهنگ جاهلی به دست آورد.

هرچند به نظر می‌رسد واژه‌ی جاهلیت به دوران منحط قبل از اسلام اطلاق شده است، ولی با دقت در آیات قرآن، نهج البلاغه و نیز روایات ائمه معصومین می‌توان فهمید که جاهلیت، منحصر به دوران قبل از اسلام نیست، بلکه، در زمان قبل و بعد از امام علی (ع) و به تبع در زمان‌های بعد نیز وجود داشته است. همین طرز تفکر باعث گردیده که آغاز پژوهش ما با سؤالاتی همراه باشد. از جمله این که:

۱- معنای لغوی و اصطلاحی فرهنگ و جاهلیت چیست؟

۲- جاهلیتی که مقصود قرآن و امام علی (ع) بوده چه نوع فرهنگی داشته است؟

۳- آیا مفهوم جاهلیت تنها به دوران معصومین ختم می‌شود یا اینکه در زمان‌های بعد از ایشان هم جاهلیت وجود دارد؟

ما در کنار کتاب قرآن که منبع عظیم دانسته‌های بشری است، نهج البلاغه را که نتیجه‌ی اندیشه والای امام علی (ع) است، به عنوان منبع اصلی در نظر گرفته‌ایم. هم چنین از احادیث و تفاسیر معتبر شیعه و سنی به منظور تکمیل پژوهش نیز بهره گرفته‌ایم.

شناخت جاهلیت و عقاید دینی، اعتقادی و اعراب جاهلی، پی بردن به طرز زندگی روزمره و نوع زندگی اجتماعی آن‌ها و نیز نوع فرهنگ اجتماعی و اخلاقی آنان در دوران‌های دور برای شناخت اسلام و قرآن

بسیار مفید و در عین حال مهم می‌باشد. با شناخت عقاید و دین عرب جاهلی و هم چنین نوع اخلاق و روش زندگی اجتماعی‌شان می‌توان نوع تغییراتی را که اسلام در براندازی این عقاید و زندگی اجتماعی و برخورد های اخلاقی به وجود آورده را به خوبی دریافت و میزان تأثیر اسلام بر مردم آن زمان را درک کرد. هم چنین می‌توان از راه و روش و اسلوب قرآن و به خصوص بیانات امام علی (ع)، در مبارزه فکری و عقیدتی با آنان و سیاستی که در باطل کردن عقایدشان به کار برده شده، آگاه شد.

پژوهش حاضر در چهار گفتار ارائه می‌گردد: گفتار اول: کلیات شامل: مفاهیم لغوی و اصطلاحی فرهنگ و جاهلیت از منظر لغویین و اندیشمندان، جاهلیت در قرآن؛ گفتار دوم: بررسی فرهنگ دینی و اعتقادی جاهلیت قبل از پیامبر در نهج البلاغه؛ گفتار سوم: بررسی فرهنگ اجتماعی جاهلیت و گفتار چهارم: تطبیق فرهنگ جاهلی با فرهنگ جدید سخنان امام که شامل: خطبه‌ها، نامه‌ها و کلمات قصار است، از نسخه صبحی صالح استفاده شده است و در ترجمه نهج البلاغه و هم چنین در ترجمه آیات قرآن کریم از ترجمه محمد مهدی فولادوند بهره برده‌ایم. امید است این پژوهش، کمکی هر چند اندک در شناخت فرهنگ جاهلیت از دیدگاه امام علی (ع) باشد.

از آنجا که یکی از مؤلفه‌های پیوسته و جامع‌ای فرهنگ آن جامعه است، امیر المؤمنین از این عنصر مهم و موثر غافل نبوده و به بررسی این موضوع، در بسیاری از خطبه‌های نهج البلاغه پرداخته‌اند و انسان‌ها را از خصوصیات این فرهنگ که هم در عصر پیش از اسلام و هم در عصر اسلام و زمان خود امام موجود بوده، بر حذر داشته‌اند.

گرچه امروز بشریت به پیشرفت‌هایی در زمینه علم، فناوری و کنه‌های روز دنیا دست یافته، اما به نظر می‌رسد در حیطه مشکلات اساسی؛ از جمله فرهنگ، نه تنها پیشرفت قابل ملاحظه‌ای نداشته، بلکه نسبت به فرهنگ عصر نزول پس رفت‌هایی نیز داشته است. مشکلاتی از جمله: کم‌رنگی محبت، تنزل جایگاه واقعی انسان، فقدان عدالت در جوامع و در نتیجه استثمار جوامع فقیر، توسط جوامع ستمگر که در پی آن فقر و گرسنگی وسیع، فقدان آرامش و احساس امنیت، گرفتار شدن جوامع در چنگال کینه و نفرت، نژادپرستی، حاکم شدن سردمداران جاهلی بر دنیا، عدم ایمان حقیقی به خدا و شریعت را به دنبال دارد. شریعتی که جاهلیت قبل از اسلام را شکست و اکنون نیز امتداد این شکست در صورت پیروی از حق، توسط عترت پیامبر ادامه دارد.